

Fysisk aktivitet i barnehagens innemiljø

AV: ANNE-MARTHE LIEN

Dronning Mauds Minne Høyskole

Fysisk Fostring fordypning

2014

Kandidatnr.: 206

Emnekode: BAC-HO02

Innhold

Forord	3
Innledning	4
Problemstilling:.....	4
Teori	5
Fysisk aktivitet	5
Hva er fysisk aktivitet?.....	5
Lek og bevegelse	6
Barnehagens rom	7
Tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet	8
Barns medvirkning.....	9
Metode	10
Hva er metode?	10
Kvantitative og kvalitative metoder	10
Intervju	10
Valg av metode.....	11
Utvalg av barnehage og informanter	11
Barnehage 1:.....	12
Barnehage 2:.....	12
Barnehage 3:.....	12
Forarbeid	12
Gjennomføring	13
Analyse	14
Metodekritikk	14
Etiske betraktninger	15
Resultater/funn	16
Innemiljøet	16
Barnehage 1:.....	16
Barnehage 2:.....	16
Barnehage 3.....	16
Fritt eller tilrettelagt?	16
Endring av det fysiske innemiljøet	17
Muligheter og begrensinger	18
Barns medvirkning.....	19
Drøfting	20
Barnas muligheter for lek og bevegelse	20

Tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet	22
Fleksibel bruk av møbler, material og utstyr.....	22
Endring av det fysiske miljøet.....	24
Konklusjon	26

Forord

I forbindelse med denne oppgaven, ønsker jeg å takke alle informantene og barnehagene som har stilt opp slik at jeg fikk gjennomført mine intervju. Jeg vil også takke alle medstudenter for godt samarbeid under hele denne periodene, og min bror for all hjelp med retting og diverse. Til slutt vil jeg få takke mine veiledere, Trude Kristiansen og Anne Berg for god hjelp og veiledning.

Innledning

Det er mange gode grunner til å si at uteområdet er den beste plassen for fysisk aktivitet for barna i barnehagen. Uteområdet kan tilby barna en rikelig variasjon av aktivitetsmuligheter, og i de fleste barnehagene har barna et mye større areal å bevege seg på utendørs (Hagen & Sanseter, 2010, s. 313). Likevel tilbringes mye av tiden i barnehagen innendørs, og ofte blir det fysiske miljøet inne forbundet med ro, orden og avslapping. For de minste blir også bevegelsesmuligheten begrenset om vinteren, med tanke på mye og tykke klær. Hagen & Sandseter mener også at innemiljøet er bedre egnet for å «tilrettelegge for mer målrettet stimulering og oppøving av grunnleggende fysiske ferdigheter» (Ibid., s. 314).

I min undersøkelse har jeg derfor valgt å finne ut hvordan barnehagene tilrettelegger og utnytter det fysiske innemiljøet i forhold til fysisk aktivitet. Jeg har et inntrykk av at mange er opptatt av å være ute i barnehagen, noe jeg ser på som positivt, men jeg har savnet å se mer tilrettelegging av fysisk aktivitet også innendørs. Jeg har også sett klare grenser og regler på bruken av rom, utstyr og materialer, og jeg mener at mye av dette kan begrense barnas bevegelseslek. I tillegg er jeg nysgjerrig på hvordan forskjellige barnehager har valgt og utforme rom, avdelinger og baser, hva som har vært tanken bak og deres syn på fysisk aktivitet innendørs.

Problemstilling:

Hvordan tilrettelegger og utnytter personalet det fysiske innemiljøet i forhold til fysisk aktivitet?

Teori

I denne delen vil jeg gjøre rede for den teorien jeg har brukt i mitt arbeid med problemstillingen. Her har jeg lagt vekt på fysisk aktivitet, lek og bevegelse, barnehagens rom, tilrettelegging og utnyttelse av innemiljøet og barns medvirkning. Personalet og voksenrollen spiller også en viktig rolle i forhold til problemstillingen min, men jeg har valgt å ikke ha dette som et eget kapittel siden de ulike sidene ved dette belyses gjennom hele teoridelen.

Fysisk aktivitet

For å sikre seg en helsefremmende livsstil og unngå sykdommer senere i livet, er fysisk aktivitet en av de viktigste faktorene. Fysisk aktivitet i tidlig alder vil derfor ha mye å si, og barnehagen spiller her én viktig rolle for å legge til rette for – og sikre barn en aktiv oppvekst. Gjennom fysisk aktivitet i barnehagen utvikler barna sine grunnleggende motoriske ferdigheter. Disse ferdighetene gir barnet mestring over egen kropp i ulike miljøer, som igjen kan gjøre det lettere å delta i lek og aktiviteter både i barnehagen og på fritiden (Fjørtoft, 2010, s. 121).

Hva er fysisk aktivitet?

Det er ikke så lett å finne en enkel beskrivelse på hva fysisk aktivitet er. Haga (2004) mener at fysisk aktivitet er enhver kroppslig bevegelse der energiforbruket øker utover hvilenivå (s. 117). For å kunne være fysisk aktiv, stilles det en del krav til motoriske ferdigheter og kroppsbeherskelse. Rammepplan (2011) legger vekt på at disse ferdighetene skal kunne videreutvikles i barnehagen og at barna får en positiv selvoppfatning gjennom kroppslig mestring (s. 41). Motoriske ferdigheter kan deles inn i grov – og finmotorikk. Grovmotorikken innebærer grunnleggende bevegelser som å gå, løpe, rulle og kaste. De finmotoriske bevegelsene er de bevegelser som skjer i mindre muskelgrupper i hendene og føttene og disse stiller større krav til presisjon (Kippe, 2010, s. 150). Grovmotorikk og finmotorikk går veldig my over i hverandre, og i tillegg til de koordinative egenskapene er alle disse en del av barnas motorikk og motoriske utvikling (Arnesen, Gulbrandsen, Gundersen & Hovden, 2010). Jeg har derfor valgt å fokusere på alle sidene i forhold til fysisk aktivitet i barnehagens innemiljø.

Ordet fysisk aktivitet er ikke så mye brukt i rammeplan, men derimot blir ord som kroppslig aktivitet, kroppslig lek og bevegelse nevnt under fagområdet kropp, bevegelse og helse. Dette gir mening når vi ser Jørgensens (2010) definisjon som sier at fysisk aktivitet handler om mulighet for bevegelse (s. 242). Hun mener at fysisk aktivitet i barnehagen alltid vil være noe annet en trening, og at det ofte skjer i bestemte situasjoner i samspill med andre (ibid., s. 245). Det er gjennom leken at barna får prøve ut, eksperimentere og oppdage nye bevegelser, og det er gjennom leken at barn får være barn (Lundhaug, 2010, s. 141). Det er derfor av stor betydning at fysisk aktivitet i barnehagen skjer gjennom lek og bevegelse.

Lek og bevegelse

Barn har sin egen måte å være på i verden, sin egen måte å bevege seg på, og de er fulle av overskudd og energi (Kibsgaard & Sandseter, 2010). Barn har med andre ord en iboende trang til bevegelse. Kibsgaard & Sandseter mener at barna kjenner denne trangten så sterkt fordi det er så spennende, morsomt, mestrende og ikke minst fordi det er en viktig forutsetning for barnas vekst og utvikling. Bevegelse henger tett sammen med lek, og det er gjennom lek og bevegelse at barna blir kjent med seg selv i forhold til omverdenen (ibid., s. 71).

I barnehagehverdagen står leken sentralt, og læring skjer som oftest gjennom leken både i tilrettelagte og spontane situasjoner. Leken engasjerer og motiverer barnet, noe som gjør den av stor betydning både for læring og sosialisering (Lillemyr, 2011, s. 36 – 41). Det finnes mange typer lek, deriblant bevegelseslek som jeg har valgt å fokusere på. Bevegelseslek kan være regellek eller vilter lek hvor bevegelse står sentralt. Rollelek og konstruksjonslek kan også inneholde mye bevegelse (Osnes m.fl., 2010, s.21). I rolleleken kan barna være dyr som hopper omkring eller politi og røver der det stilles krav til store bevegelse. Konstruksjonslek som bygging med ulikt materialer kan innebære tunge løft, bæring, dytt o.s.v. Konstruksjonsleken stiller også krav til finmotorikken og koordinasjon.

Bevegelseslekens plass i hverdagen avhenger av barnehagens overordnede pedagogiske målsetninger. Om det skal være planlagt eller spontant kommer også an på hvordan barnehagen velger å jobbe. Ofte kan det være en trygghet å planlegge detaljert og nøye, og etter hvert som en blir tryggere benytte seg av mer spontane arbeidsmåter (Andersen & Brøndsted, 2012, s. 144). En diskusjon her vil også være om hva som er gode og dårlige leker. Ofte har barnehagen tydelige grenser for hvilke leker barna får lov til å leke. I noen

barnehager har barna lov til å være voldsomme og støyende, mens andre steder skal det være stille og rolig, uten noen form for løping og bråk (Rasmussen, 1996, s. 15). Andersen & Brøndsted (2012) mener at den voksne må kunne skille mellom uro og kaos for å kunne styre leken på en god måte. I følge dem er uro en naturlig del av barns lek og dersom en voksen prøver å bryte dette ned, ødelegger de også energien i leken. Kaos kan derimot føre til angst hos barna og gjør leken til en dårlig opplevelse. Andersen & Brøndsted mener derfor at den voksne bør bruke dynamikken fra barnas kreative uro samtidig som en beholder litt av autoriteten slik at det blir en god og trygg opplevelse for alle barna (s. 145).

Arnesen m.fl. (2010, s. 21) mener at barnehagens syn på lek har stor betydning for barnehagens bevegelsespraksis, og dette vil derfor på mange måter være med på å styre barnas muligheter for lek og bevegelse. Barnehagens rom kan si oss mye om hvilke former for aktiviteter som både er mulig, ønsket og tillatt. I forhold til kroppslige aktiviteter kan vi også se hva som i mindre grad er akseptert i barnehagen (Moser, 2012, s.130).

Barnehagens rom

De aller fleste barnehager har en klar inndeling med garderobe, ett stort fellesrom og ett eller to mindre rom. Thorbergson (2007) mener at de pedagogiske ideen om hva barnehagen skal inneholde derfor må tilpasse seg de gitte rommene, og ikke omvendt, noe hun mener ville vært mer naturlig (s.25). Et alternativ til de tradisjonelle avdelingsbarnehagene er, ifølge Ahmer (2010), å fordele lekearealet på alle barnegruppene. Dette er det vi i dag kjenner som basebaserte barnehager der barnegruppene har tilknytning til sin egen base, men mer av barnehagens areal er fellesareal og brukes av alle barnegruppene (s.55).

I følge Thorbergson (2007) er det viktig med rom som stimulerer barnas selvstyrte bevegelseslek. Det er som nevnt gjennom kroppen at barna undersøker og lærer verden å kjenne. Hun mener at rommene derfor bør ha fleksible løsninger og kunne omformes til andre funksjoner. Her har hun også fokus på det pedagogiske der rommene får betydning for barns læring og utvikling. I barnehagen skal det være rom for både fysisk utfoldelse, kulturelle uttrykk, ulike typer lek, konsentrasjon og hvile. Samtidig skal det også kunne være mulighet for utforskning med ulike typer materialer. For å få til alt dette kreves det fleksible rom og voksne som har mye kunnskap og som kan tenke kreativt (s. 25 og 49).

Men hva skal så rommene inneholde? Skal det være mye utstyr eller lite utstyr? Og eventuelt hvilket utstyr? Åberg & Taguchi (2006) har jobbet mye med hvordan en kan forandre det pedagogiske miljøet, og de mener at hvordan vi utformer et rom, er ikke bare avgjørende for hva som skal foregå der, men også for hva som ikke skal foregå der. De sier at det kan være en idé å sette seg ned å se på «hva blir barna oppfordret til å gjøre her?» (s. 34). Et tomt rom kan være vanskelig for barna. Det kan virke endeløst og det blir lett at barna bare blir springende rundt uten å komme i gang med noen form for lek (Rasmussen, 1996, s. 39). Samtidig kan et rom fylt med mye utstyr og tunge, store møbler signalisere at lek og bevegelse er mindre verdsatt (Thorbergsen, 2006, s. 27).

Tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet

Som vi har sett på skal det fysiske innemiljøet romme mye, og det er ikke alltid at plassen føles stor nok for alt dette, spesielt ikke i forhold til barnas fysiske aktivitet og deres trang til bevegelse. Ahlmann (1990) sier at det er vanskelig å endre på rommets størrelse, men at endring av møbler, romoppdeling og måten en disponerer rommene på, kan løse mange problemer (s.19.). Et stort tomt rom kan som sagt virke forvirrende på barna, men dersom et stort rom er tilrettelagt med for eksempel en hinderløype, eller møbler som en kan krype under, som det kan klatres på eller balanseres på, vil nok barna mest sannsynlig gjøre akkurat dette (Arnesen, Gulbrandsen, Gundersen & Hovden, 2010, s. 25).

Mye av dette handler om de voksnes holdninger og deres vilje til å legge til rette på best mulig måte ut i fra de forutsetninger man har. De voksne spiller også en stor rolle i forhold til å se kreative løsninger og oppmuntre ideer som kan utvikle leken. Arnesen m.fl. (2012) legger til at en likevel ikke må låses helt fast på hvordan en mener barna skal gripe an det som er tilrettelagt, men være åpen for at barna kanskje ser andre muligheter. Slik blir barna også med på å forme aktiviteten, noe som kan gi barna en indre motivasjon og lyst til å bevege seg (s.25 – 28). Ofte må en endre miljøet i forhold til barna, istedenfor å få barna til å rette seg etter miljøet (Åberg & Taguchi, 2006, s.34). Åberg & Taguchi (2006) har erfart at ofte kan en irritere seg over barnegrupper som ikke tar vare på leker og utstyr, og bare roter og ødelegger. Med andre ord en vanskelig barnegruppe. De fikk fort erfare at dette handlet om barnas interesser og at miljøet hele tiden må være i forandring (s. 30).

I arbeid med endring av det fysiske miljøet kan et stikkord være «å se muligheter framfor begrensninger». Den fysiske leken er ofte begrenset til at barna enkelte ganger kan få bruke fellesrommet som gjerne blir kalt puterommet, klosserommet, hopperommet eller fys-fos – rommet. Dette rommet er styrt av de voksne, og barna må som oftest spørre om lov for å gå hit eller vente på at det er deres tur (Hagen & Sandseter, 2010, s. 312). Teorien om «Affordances» handler også om de mulighetene som miljøet tilbyr. «Affordances» er mulighetene som landskapet rundt oss tilbyr, men som det er opp til hvert enkelt individ å ta i bruk. Rom som garderober, lange ganger eller store, åpne gulvflater kan brukes til mange former for aktivitet. Benkene i garderobene kan for eksempel brukes til å balansere på, lange ganger kan man bruke til løping, krabbing, åling eller rulling, og store, åpne gulvflater kan være fine til turnlek, sisten eller ballaktiviteter. En annen muligheter er også å bruke rommets tredimensjonalitet gjennom å lage små avsatser eller etasjer (ibid., s. 315). Redskaper som kan festes i taket og heises opp, eller inventar som kan flyttes inntil veggen når det ikke er i bruk, er også en god fleksibel løsning. Hagen & Sandseter mener at «*inventar som stoler, bord og benker bør kunne brukes til klatring, og kunne flyttes rundt slik at det kan inngå som en del av et naturlig bevegelseslandskap*» (Hagen & Sandseter, 2010, s. 315). I arbeide med å tilrettelegge det fysiske miljøet, bør barns medvirkning stå sentralt. Som Arnesen m.fl. (2012) sier kan barna se muligheter som de voksne ikke ser.

Barns medvirkning

I følge rammeplan (2011) må barnehagen vise respekt for barns opplevelsesverden og la dem få mulighet til aktivt å påvirke sine egen hverdag i barnehagen (s. 17 – 18). Som nevnt tidligere har barn sin helt egen måte å være – og oppleve verden på. For at barna skal få bidra til å påvirke sin egen hverdag, slik rammeplan beskriver, må de voksne kunne se barnas intensjoner ut i fra deres perspektiv (Kibsgaard & Sandseter, 2010, s. 69). Dette innebærer mye av det som er nevnt over i tidligere avsnitt. Både de voksnes syn på lek og bevegelse, og tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet.

Selv om det ikke alltid passer seg å løpe i gangen eller bruke høy stemme inne, bør de voksne være løsningsorienterte. Dersom vi skal ta barna på alvor, hjelper det ikke å si at de må vente til de kommer ut. Det er viktig å respektere barnas bevegelsesglede, og derfor en fordel å kunne finne en løsning der og da (Arnesen m.fl., 2010, s. 42 – 43). Arnesen beskriver forholdet mellom barns medvirkning og voksenrollen veldig bra gjennom dette sitatet:

«Ved at de voksne involverer seg og ønsker å legge forholdene til rette, er de med på å la barna medvirke sin egen hverdag. Dette skaper trygge barn og en bevegelsespraksis som vil være i stadig utvikling» (Arnesen m.fl., 2010, s.44).

Metode

Hva er metode?

Dalland (2012) beskriver metode som et redskap vi bruker når vi vil undersøke noe, og den hjelper oss til å samle inn informasjon vi trenger. Metoden vi velger er på grunnlag av at den kan gi oss gode data og belyse spørsmålene på en faglig måte. Valg av metode krever også gode refleksjoner over hva som er gjennomførbart. Det kan dukke opp etiske spørsmål og det kan være lurt å velge en metode som en selv behersker. Spørsmål om tid og økonomi kan også være en fordel å tenke over (s. 111-112).

Kvantitative og kvalitative metoder

Vi kan dele metode inn i to deler, kvantitative og kvalitative. De *Kvantitative metodene* gir oss data i form av målbare enheter, mens *kvalitative metoder* kan gi oss mer mening og opplevelse som ikke kan måles eller telles. De kvantitative metodene går i bredden og innhenter et lite antall opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Ofte blir det her brukt spørreskjema med faste svaralternativer eller systematiske og strukturerte observasjoner, uten direkte kontakt med feltet. De kvalitative metodene undersøker mer i dybden og henter mange opplysninger om få undersøkelsesenheter. Disse metodene er mer fleksible og har ikke faste svaralternativer eller systematiske observasjoner. Datainnsamlingen skjer her i direkte kontakt med feltet og forskeren ser fenomenet innenfra (Dalland, 2012, s.112 – 113).

Intervju

” Intervjuet er en målrettet kvalitativ metode som bl.a. brukes for å vite noe om hvordan andre mennesker ser på en bestemt sak, opplevelse eller erfaring” (Askland, 2011, s. 212). Løkken & Søbstad (2013) beskriver et intervju som en utveksling av synspunkter og erfaringer som utvikler ny kunnskap. I et intervju stiller intervjueren spørsmål som informanten/intervjupersonen svarer på. Under intervjuet har intervjueren ansvaret for å samle

inn svarene. Dette kan skrives ned eller det kan brukes opptaksutstyr. Sammenlignet med observasjon, får en gjennom intervju mer innsikt i følelser, tanker og intensjoner. I tillegg kan intervjuet hjelpe oss ut av her – og – nå – situasjonen og se litt framover og kanskje se litt tilbake på tidligere erfaringer som har vært viktig for informanten. Samtidig blir observasjon også en del av intervjuet. Ansiktsuttrykk, kroppsholdning, kroppslig uro, blick o.s.v. er elementer vi kan observere under intervjuet. Valget av intervjupersoner avhenger som regel av hva man ønsker å finne ut, og en kan søke til personer som en vet har spesielle erfaringer eller kunnskap om det en lurer på. Et slik bestemt valg kalles for et *strategisk valg*, men dersom det ikke ligger et slik utvalg til grunn, kalles det et *tilfeldig utvalg* (Dalland, 2012, s. 163).

Valg av metode

Jeg valgte å bruke kvalitativt intervju som metode på grunnlag av at jeg følte det ville gi meg mest mulig informasjon på den tiden jeg hadde til rådighet. Her fikk jeg høre akkurat hvordan barnehagene jobbet, og hva de tenkte om temaet. Jeg fikk også, som Dalland (2008) beskriver, et innblikk i følelser, tanker og intensjoner hos intervjupersonene. Hadde jeg hatt bedre tid, hadde også observasjon vært en god metode å bruke, slik at jeg kunne sett sammenhenger og kanskje selv observert noe som ikke ble sagt under intervjuene.

Utvalg av barnehage og informanter

Da jeg skulle velge ut barnehagene jeg ville besøke og personene jeg skulle intervjuet, ville jeg gjøre et strategisk valg ved å velge en barnehage jeg visste hadde et godt tilrettelagte innemiljø og en barnehage som ikke hadde det. På grunn av stor pågang av andre bachelorstudenter og dårlig tid, ble utvalget mitt helt tilfeldig. Jeg valgte tre barnehager ut i fra bekjentskap, både til barnehagen og til informantene. Antallet barnehager valgte jeg på grunnlag av at jeg følte det ble for lite å kun ha en eller to barnehager og det kunne fort bli mye sammenligning dersom jeg hadde valgt kun to. Tre barnehager var derfor det beste. Hadde jeg valgt flere tror jeg det hadde blitt alt for mye, og jeg hadde brukt alt for mye tid på transkribering i forhold til å lete etter funn og gå skikkelig inn i dybden på de intervjuene og besøkene jeg hadde.

Barnehage 1:

Denne barnehagen ble bygget på 1970 – tallet, men ble utvidet i 2010. Barnehagen har 5 avdelinger, derav 2 småbarnsavdelinger, 2 storbarnsavdelinger og en førskoleavdeling. I denne barnehagen intervjuet jeg styreren. Han er en 35 år gammel mann og utdannet førskolelærer ved DMMH. Han har jobbet i den samme barnehagen i 12 år og jobbet som styrer i 2 måneder.

Barnehage 2:

Barnehage 2 ble bygd i 2012. Den har 2 storbarnsavdelinger, 1 småbarnsavdeling og 2 småbarnsbaser. Informanten her var en kvinne på 23 år som ble utdannet førskolelærer ved DMMH i 2013. Hun har jobbet som pedagogisk leder på den ene småbarnsbasen i snart 1 år.

Barnehage 3:

Denne barnehagen ble åpnet i 2006 med 5 avdelinger, derav 2 småbarnsavdelinger, 1 storbarnsavdeling og 1 førskole/friluftss – avdeling. I 2013 ble barnehagen bygd om litt innvendig og de to småbarnsavdelingene ble gjort om til 4 baser. Her intervjuet jeg pedagogisk leder på den ene småbarnsbasen. Hun er utdannet som pedagog i Danmark og har jobbet til sammen ca. 15 år i barnehage. Hun har jobbet i den aktuelle barnehagen siden den åpnet i 2006.

Forarbeid

Før jeg gikk ut i barnehagen, laget jeg en intervjuguide med tema og spørsmål jeg ønsket å få svar på. Dette brukte jeg som et hjelpemiddel, men samtidig ønsket jeg å være mest mulig løsrevet fra spørsmålene. Jeg forberedte meg på at dersom informanten svarte på et spørsmål tidligere enn planlagt ville jeg bare la samtalen gå. Jeg var også innstilt på å kunne stille oppfølgingsspørsmål og hadde fokus på at intervjuet skulle være mer en samtale om temaet enn et intervju med kun spørsmål og svar. Dalland (2012) sier også noe om at jo åpnere intervjusituasjonen er, desto større er sjansen for å få spontane, levende og uventede svar (s.167). Etter at jeg hadde planlagt et intervju med barnehagen, ønsket jeg å informere dem om oppgaven slik at de kunne være litt forberedt på forhånd. I tillegg til intervjuguiden, sendte jeg med et skjema om samtykke. Her skrev jeg litt om meg selv, litt om utdanningen og en kort utdypelse av oppgaven der jeg skrev om hva jeg ville finne ut og den foreløpige

problemstillingen. Til slutt fortalte jeg om hvordan intervjuet kom til å foregå og at jeg ville bruke en opptaker. Jeg skrev også at informanten var helt anonym og at hun/han når som helst kunne trekke seg. Jeg tok også med at jeg ønsket å ta litt bilder av ulike rom/løsninger.

Gjennomføring

Intervju, barnehage 1

Da jeg skulle besøke barnehage 1, kom jeg litt før vi hadde planlagt og jeg måtte derfor vente en liten stund. Jeg brukte tiden til å se meg litt rundt på uteområdet og snakke litt med både barn og ansatte. Intervjuet startet med en liten samtale om temaet, samtykkeskjemaet og intervjuguiden før vi satte på opptakeren. Informanten virket litt nervøs i forhold til opptakeren, og det virket derfor litt avslappende å snakke litt uformelt sammen før selve intervjuet startet. For min egen del var det også en uvant situasjon, og det tok litt tid før jeg klarte å slappe helt av. Dette førte enkelte ganger til at informanten kanskje ikke helt skjønte hva jeg spurte om, og det ble litt fram og tilbake. Det var også noen ganger jeg følte at samtalen sporet litt av temaet og jeg satt igjen med flere spørsmål på slutten. Etter at intervjuet var ferdig, tok jeg meg en tur rundt omkring inne i barnehagen. I etterkant angret jeg på at jeg ikke så på innemiljøet før jeg intervjuet slik at jeg kunne knytte det han sa mot det jeg hadde sett. På en annen side var det greit at jeg ikke hadde sett noe, og på denne måten heller ikke gjort meg opp noen mening om hvordan det var der.

Intervju, barnehage 2

Det andre intervjuet foregikk hjemme hos informanten. Dette er en person jeg kjenner godt og vi hadde god tid til å snakke om temaet og spørsmålene jeg hadde. Siden vi hadde så god tid valgte jeg å notere svarene istedenfor å bruke båndopptaker. Jeg følte dette ble mest naturlig, samtidig som jeg sparte mye tid på å transkribere i etterkant. Jeg hadde ikke sett barnehagen, så informanten prøvde så godt hun kunne å forklare gjennom et tegnet kart. Hun hadde også tatt noen bilder som hun viste meg. Det var vanskelig å se for seg størrelsen på rommene, utstyr, takhøyde og generelt atmosfæren i barnehagen. Vi kom derfor frem til at jeg måtte besøke barnehagen og selv få se hvordan de hadde det. Dagen etter reiste jeg på besøk til barnehagen og fikk en liten omvisning. Det var veldig annerledes enn jeg hadde sett for meg, og det ble mye lettere å forstå det hun hadde snakket om på forhånd.

Intervju, barnehage 3

Dette intervjuet foregikk i barnehagen der jeg intervjuet pedagogisk leder på den ene småbarnsbasen. På dette intervjuet valgte jeg å bruke opptaker siden vi ikke hadde så veldig god tid. Jeg hadde sendt intervjuguiden til informanten på forhånd, men det hadde hun ikke fått med seg, og var derfor ikke like forberedt som de andre var. Jeg hadde med meg intervjuguiden i papirform og la den foran oss under samtalen slik at hun kunne se spørsmålene. På denne måten kunne hun se intervjuet skriftlig og i tillegg høre hva jeg la i spørsmålene og hva jeg hadde tenkt. Etter intervjuet fikk jeg en liten omvisning både på storbarnsavdelingen og på småbarnsbasene. Hun forklarte meg også litt om hva som var tenkt når de bygget om og hvordan ting fungerte i hverdagen. Jeg møtte også flere av de ansatte som stoppet opp for å slå av en prat om hvordan de brukte innemiljøet og i hvilke situasjoner.

Analyse

Etter hvert enkelt møte og intervju i barnehagene satte jeg meg ned og transkriberte opptakene, ord for ord. Det første intervjuet var nok det jeg brukte lengst tid på. Her skrev jeg ned absolutt alt, inkludert ord som «eh», «mm», «ja», «hehe» o.s.v. I tillegg noterte jeg også ned litt av stemningen rundt og eventuelle pauser. Dette tok veldig lang tid, så jeg bestemte meg derfor for å ikke bruke opptaker på det neste intervjuet. Dette var jo også som nevnt fordi vi hadde mye bedre tid og jeg kunne notere mens vi snakket. På det siste intervjuet valgte jeg å bruke opptaker, og transkriberte ned alt som ble sagt. Denne gangen skrev jeg kun ned det viktigste og unngikk og ta med alle ord og smålyder som ble sagt. Jeg lot også være å skrive ned pauser og lignende. Da jeg var ferdig med transkriberinga av alle intervjuene, skrev jeg de ut slik at jeg enklere kunne markere og plukke ut det som var relevant for problemstillingen. Før jeg skrev ut vurderte jeg å finskrive transkripsjonene slik at de ble lettere å lese, men jeg valgte å skrive de ut akkurat slik de var. På denne måten ble intervjuet mer «levende» å lese, og jeg fikk bedre oversikt over intervjusituasjonen.

Metodekritikk

Gjennom bruk av lydopptaker og transkribering ord for ord, fikk jeg med meg alt som ble sagt. Likevel kan det lett oppstå misforståelser og andre problemer som gjør at påliteligheten til kilden blir redusert. Dette kan være dersom informanten ikke forstår spørsmålene, eller intervjueren noterer og tolker svarene feil (Dalland, 2012, s.120). I det ene intervjuet der jeg

ikke benyttet lydopptaker kan det også ha forsvunnet verdifull informasjon. Her noterte jeg kun det jeg følte var nyttig og relevant der og da, men dersom jeg hadde brukt opptaker hadde jeg kanskje plukket opp andre nyttige opplysninger under transkriberinga.

Etiske betraktninger

Etiske overveielser er blant annet en forutsetning for å ivareta et godt forhold til de menneskene som stiller opp med sine erfaringer og opplevelser (Dalland, 2008, s. 95). Alle opplysninger om barnehagene og informanten i denne oppgaven, er anonymisert. Informantene har også skrevet under på samtykkeskjema som har gitt meg rettighetene til å bruke båndopptaker og ta bilder av ulike rom i barnehagen. Lydopptakene og bildene er slettet etter bruk, og hverken transkribering av intervjuene eller bilder er med i oppgaven.

Resultater/funn

Innemiljøet

I alle tre barnehagene hadde de en klar inndeling av rom med ulike funksjoner. Størrelsen på rommene varierte i alle barnehagene og det gjorde også utstyret de hadde tilgjengelig. Siden barnehagene var både avdeling og base, varierte også tilgangen på de ulike rommene og hvordan fordelingen på hele barnehagen foregikk. Her har jeg valgt å beskrive innemiljøet i hver enkelt barnehage hver for seg slik at det blir mer oversiktlig og lettere å danne seg et bilde av hvordan det ser ut.

Barnehage 1:

På hver avdeling hadde de et stort areal med kjøkkenbord, bokhyller og diverse leker. I tillegg hadde hver avdeling to litt mindre siderom. Disse siderommene hadde alle forskjellig funksjon. Det kunne være bygge-rom, dukkerom, bil-rom o.s.v. Gangen var også tilgjengelig til bruk for barna.

Barnehage 2:

Her var småbarnsavdelingen delt inn i to baser. Hver base hadde hvert sitt rom med småbord og en lese/kosekrok. I tillegg hadde de et fellesareal med kjøkken, sofakrok, et lite dukkerom og fingarderober der barna kunne bevege seg fritt. Her var begge basene sammen om alle rommene, men hver for seg på sin base enkelte ganger.

Barnehage 3

I denne barnehagen var alle på småbarn delt inn i fire baser. Alle basene hadde hvert sitt areal med kjøkkenbord/småbord og diverse leker. Leker og utstyr var forskjellig på alle basene, men store deler av dagen åpnet de opp dørene imellom og alle barna kunne derfor bevege seg fritt mellom alle tre basene.

Fritt eller tilrettelagt?

I alle tre barnehagene var jeg opptatt av å finne ut hvor vidt aktivitetene innendørs var fritt eller tilrettelagt, og hvilke aktiviteter dette eventuelt gjaldt. Alle barnehagene beskrev en

hverdag som var oppdelt i både fritt og tilrettelagt, der det frie hadde plass på starten og slutten av dagen. Jeg fikk likevel inntrykk av at alle barnehagene var fleksible og justerte dette etter behov. Både barnehage 2 og 3 fortalte at ofte ble barna interesserte i de aktivitetene som de voksne satte i gang og dette tiltrakk seg store deler av barnegruppa. Informanten i barnehage 3 fortalte at løpingen kunne ta overhånd, og i stedet for å stoppe dette, prøvde de å snu aktiviteten til noe annet. Dette kunne f. eks. være at de voksne satte i gang med sang eller annen bevegelsesaktivitet. Informanten i barnehage 3 sier at det er nok mer utfordringer inne for de minste enn for de største, men at dette ligger litt på de voksne å legge til rette for elementer som utfordrer dem istedenfor bare frilek hele tiden.

Endring av det fysiske innemiljøet

I forhold til det fysiske innemiljøet ville jeg vite om barnehagene noen gang endret må møbler og inventar, og om de gjorde det ut i fra hva de selv syntes passet best eller ut i fra hva som fungerte i barnegruppa. Barnehage 1 og 3 hadde begge bygd om de siste årene, mens barnehage 2 var helt ny. Flere av de ansatte i alle tre barnehagene hadde derfor bidratt til å påvirke det nye, fysiske innemiljøet. Informanten i barnehage 1 fortalte at de hadde hatt mye fokus på det praktiske, både for voksne og barna. De hadde tenkt at rommene skulle være gode i forhold til hverandre, lette og oversiktlige. I barnehage 2 hadde de tenkt mye på hvordan skilleveggene ble plassert og hvordan rommene ble formet i forhold til dette. I barnehage 3 hadde flere av de ansatte vært med på planleggingen når barnehagen ble bygd, men mye av deres ønsker ble ikke oppfylt. Mye forskjellig vinkler på hjørnene har gjort det vanskelig å finne muligheter, ifølge de ansatte.

Alle tre informantene fortalte at de prøvde å forme rommene ut i fra barnas interesser. På flere av rommene i barnehage 1 observerte jeg at det var veldig lite utstyr. Informanten svarte at dette var det barna selv som hadde vært med å bestemme. Siden bygging med klosser tar såpass stor plass hadde de blitt enige om at det ene rommet kun skulle være til dette.

Informanten sier likevel at dersom alle blir interessert i klosser må en kanskje gjøre endringer slik at barna får interesser på andre områder også. Dette var rom som tydeligvis ofte ble endret på. Før hadde rommene blant annet blitt brukt til dans, musikk og bevegelse. De har også endret mye på innemiljøet i forhold til nye barn som har kommet til, men også ut i fra problemer i barnegruppa. En periode hadde de opplevd mye dårlig lek med mye springing og roping. De gjorde derfor litt endringer og etter det fungerte det mye bedre. Informanten sier også at det i tillegg blir mye mer spennende for barna med noe nytt i blant.

I barnehage 3 har tanken bak rommene vært at barna skal få utfolde seg og skape rom for fantasi. De har også hatt fokus på å ivareta mye av den barneleken som barna ofte gjør naturlig, som blant annet lage mat og passe babyer. På storbarns-avdelingen i barnehage 3 hadde de et rom med forskjellig tema som de endret av og til. Barnehage 2 holdt for tiden på med et prosjekt de kalte «Barn og rom» der de bruker rommet som den tredje pedagog. Her har de hatt fokus på hvordan barna kan lære og forme seg selv ut fra rommet. De har også jobbet mye med tema, fra et kjedelig rom til et spennende temarom. Her har de observert og tatt mye bilder. På denne måten har de sett hva som har fungert og ikke fungert, og sett reaksjonene til barna.

Muligheter og begrensinger

Ute i barnehagene ville jeg også finne ut hvilke muligheter og begrensninger som fantes innendørs, og hvordan de voksne så dette og utnyttet både plass og utstyr de hadde tilgjengelig. Alle tre barnehagene hadde et såkalt fellesrom som ble brukt av hele barnehagen. Jeg var nysgjerrig på hvilke muligheter barna hadde til å være her. I barnehage 1 fortalte informanten at de hadde en miniatyrgymsal med puter, ribbevegg, tjukkas, baller m.m., men denne var kun disponibel en dag i uka per avdeling. Barna kunne likevel komme med ønsker, og dersom det passet kunne de gå dit. Den ble også brukt dersom en avdeling holdt på med et prosjekt eller lignende. Informanten mente likevel at plassen ble litt begrenset, og at barna fikk mer utfordringer når de enkelte ganger brukte volleyballhallen som lå rett i nærheten av barnehagen. Her var det mye mer utstyr tilgjengelig og det var lettere å finne utfordringer som passet for barna.

I barnehage 2 hadde de også et ganske stort fellesrom som hele barnehagen delte på. Informanten sa at dette rommet brukte å være stengt slik at de hadde kontroll. Her brukte de enkelte ganger å lage hinderløype for barna eller ha musikkksamlinger. Som nevnt tidligere hadde barna i barnehage 2 muligheter til å bruke begge baserommene, samt fellesarealet og fingarderoben. I fingarderoben hadde de en liten sklie og barna kunne løpe i ring rundt garderobereskapene som var plassert midt på gulvet. I barnehage 3 hadde de også, enkelte ganger, muligheten til å bevege seg fritt mellom de tre ulike baserommene. Denne barnehagen hadde også et fellesrom (puterom) som alle kunne bruke. Jeg spurte informanten her om de måtte vente på tur for å bruke dette rommet eller om barna kunne være der når som helst. Hun svarte at det hendte de tok med et par barn inn der dersom det var litt uro i gruppa. Dette var

et litt mindre rom med en ribbevegg, puter og store duploklosser. Putene og duploklossene lå høyt oppe på en hylle som ikke var tilgjengelig for barna.

Barns medvirkning

I intervjuene prøvde jeg å stille et ganske åpent spørsmål angående barns medvirkning. Jeg spurte ikke direkte hvordan de brukte det eller hvordan de gjorde det i den enkelte barnehagen, men jeg spurte hva informantene tenkte om barns medvirkning. Alle informantene hadde forskjellig erfaring med dette fagområdet, og det ble derfor mange interessante svar. Informantene i barnehage 1 og 3 hadde jobbet lenge og hadde fått erfare barnehagens første møte med barns medvirkning. Informant i barnehage 2 var nyutdannet og for henne har barns medvirkning hele tiden vært en del av barnehagen.

Informanten i barnehage 1 hadde mye interessante erfaringer med barns medvirkning. Han fortalte at de tok mye mer hensyn til barns ønsker nå enn de gjorde tidligere, men i starten var det mye mer arbeid enn de trodde. I forhold til bruken av fellesrommet og oppdelingen av dagen (fritt og tilrettelagt), sier han at det er blitt en drastisk endring etter at barns medvirkning kom inn. Han mener at de lettere «snur på hælene» og har blitt mer fleksible i alle hverdagssituasjoner. Dersom de f.eks. har bestemt seg for å gjøre endringer på ett av rommene, samler de barna og samtaler om hva de ønsker for rommet. «Man må være kreativ når en åpner for frie svar» mener han. Dette var i hovedsak på storbarnsavdelingene, men på småbarnsbasene i barnehage 2 og 3 var det litt annerledes. Informanten i barnehage 3 mente det kanskje var lettere å få til barns medvirkning med de større barna i forhold til de aller minste: «Der kan du høre hva de har lyst til. På småbarn så har de kanskje lyst til å løpe uansett når du spør de». Informanten i barnehage 2 jobbet også på en småbarnsbase, men ifølge hun prøvde de å høre hva barna hadde lyst til. I forhold til prosjektet om «barn og rom» brukte de også mye tid på å se hva som fungerte og ikke, og hva som fanget barnas interesse.

Drøfting

Før jeg gikk ut i barnehagene og samlet inn data, hadde jeg allerede gjort meg opp litt meninger om hvordan jeg trodde de fleste barnehager tilrettelegger og utnytter det fysiske innemiljøet. Spesielt i forhold til fysisk aktivitet hadde jeg ikke så mye erfaringer med at dette var godt tilrettelagt innendørs. Jeg hadde også sett for meg at de som hadde store, flotte uteområder hadde lite fokus på innemiljøet, og omvendt. En annen erfaring jeg hadde gjort meg var bruken av utstyr og materialer, der jeg før har sett klare regler og grenser. Under min forskning har jeg fått forsterket mitt syn på alt dette, men også fått erfare at det gjøres mye bra ute i barnehagene i forhold til fysisk aktivitet inne. Jeg har også fått erfare flere ting jeg ikke har tenkt på før, og som jeg har reflektert rundt. Alt dette har blitt grunnlaget for min videre drøfting knyttet til teorien.

Barnas muligheter for lek og bevegelse

Hvilke muligheter barna har for lek og bevegelse handler mye om hvordan de voksne legger til rette for og utnytter de ressursene de har. Det handler også mye om hvilke syn de voksne har på lek og bevegelse, og hvilke plass de ønsker at dette skal ha i barnehagen. (Arnesen m.fl., 2010, s.21 – 28). Som Kibsgaard & Sandseter (2010) sier har barna sin egen måte å være på i verden, og de har en stor trang til å bevege seg. Dette krever både tid og rom, samt voksne som kan tenke kreativt og finne fleksible løsninger (Hagen & Sandseter, 2010, s. 315).

I mitt besøk ute i barnehagene fikk jeg se både basebaserte og avdelingsbaserte løsninger. På forhånd hadde jeg en oppfatning av at barn i basebaserte barnehager hadde større mulighet til å bevege seg fritt, mens i avdelingsbarnehagene ble det mer avgrenset i forhold til plass å bevege seg på. Dette har jeg sett at kan variere veldig, og ifølge informantene så kommer dette også an på tid på dagen og om aktivitetene er frie eller tilrettelagte. Som nevnt hadde alle de tre barnehagene en klar oppdeling av dagen der de frie aktivitetene foregikk først og sist på dagen. Ahmer (2010) skriver også om at de såkalte basebarnehagen deler arealet på alle basene, og at det dermed blir større plass å bevege seg på for barna (s.55). Inntrykket jeg fikk var som sagt varierende. Basebarnehagene hadde mye fellesareal, men dette var nødvendigvis ikke større enn avdelingene i avdelingsbarnehagen. I den en basebarnehagen var rommene delt med dører, noe som gjorde det vanskelig for de aller minste å bevege seg fritt på alle rom. Muligheten for å bevege seg fritt, var ut i fra det jeg så, ganske likt på både base

– og avdelingsbarnehagene, men basebarnehagene hadde nok mer og forskjellig leker og utstyr tilgjengelig enn avdelingsbarnehagen. Dette kan selvfølgelig være helt tilfeldig, og det betyr ikke dermed at dette gjelder alle barnehager.

De såkalte fellesrommene var i alle barnehagene avgrenset og styrt av de voksne. Likevel opplevde jeg at det faktisk var her barna hadde muligheten til å være i bevegelse. I barnehage 1 hadde de fordelt tiden på dette rommet på alle avdelingene, men informanten sa at barna kunne komme med ønske om å være der og at de også kunne bruke det litt spontant: «Hvis vi ser en dag at alle er urolige, da går vi på fellesrommet først også tar vi samling etter lunsj. Kanskje de river av seg litt og roer seg ned litt». Informant i barnehage 2 og 3 sa også at: «det hender vi tar med noen barn inn på fellesrommet dersom det er ønskelig». Her kan en stille seg spørsmål om hva de voksne tenker om lek og bevegelse. De fortalte alle at de var opptatt av at barna skulle være mye i aktivitet, men dersom fellesrommet er den eneste plassen barna har denne muligheten innendørs, er det ikke rart at de blir urolige. Siden barn har en så iboende trang til å bevege seg, er det ikke alltid at de kan vente på tur for å kunne få rørt seg. Som Hagen & Sandseter (2010) sier så hjelper det ikke hvordan pedagogene har planlagt dagen dersom barna har behov for bevegelse den tiden det er satt av tid til en rolig lesestund (s. 312). Informant i barnehage 1 hadde tydelig forståelse for denne bevegelsestrangen ettersom de kunne endre hele dagsplanen slik han forteller, og i tillegg ha mye fokus på å være ute.

Da jeg snakket med informantene om fysisk aktivitet og bevegelse, svarte alle informantene utifra uteområdet og hvor mange muligheter barna hadde der. Det var tydelig at alle var enige om at det var uteområdet som var det beste for fysisk aktivitet og bevegelseslek. Jeg fikk inntrykk av at alle barnehagene satte fysisk aktivitet og bevegelse ganske høyt, men det virket som de overlot dette til uteområdet og det som skjedde der. Grunnlaget for det kan være at de har brukt mye tid på å utforme uteområdet sitt og har derfor ikke fokusert så mye på inne – området, eller det kan være en enkel bortforklaring på grunnlag av lite kunnskap om tilrettelegging innendørs. Som Åberg & Taguchi (2006) sier, kreves det litt tid og kunnskap for å kunne finne ut hva en kan gjøre med rommene og hva en trenger av møbler og utstyr.

Tilrettelegging og utnyttelse av det fysiske miljøet

Informant i barnehage 1 sier at det er mulig de ikke er flinke nok til å bruke inneområdet, men dette er fordi de er opptatt av å være mest ute. Jeg mener at det ikke handler om å «bruke» inneområdet til noe, men legge til rette for at det kan brukes på en utfordrende og kreativ måte av barna. Siden alle tre barnehagene stort sett virket avhengige av fellesrommene for å få i gang fysisk aktivitet, virker det som at muligheten til å bruke disse setter begrensningene. Men hva med resten av avdelingen og baseområdene?

Alle informantene nevnte at det var lite plass innendørs og at dette ofte satte begrensninger til å drive med fysisk aktivitet og bevegelse inne. Ahlmann (1990) nevner at plassmangel som oftest er det vanligste klagepunktet i forhold til de fysiske rammene i barnehagen. Små, trange rom begrenser barnas utfoldelsesmuligheter og forårsaker ofte støy, uro og konflikter (s. 19). Størrelsen på rommene er vanskelig å endre på, men Ahlmann mener at endring av møbler, romoppdeling og måten en disponerer rommene på, kan løse mange problemer (ibid.).

I barnehage 1 observerte jeg mange tomme rom med lite utstyr og inventar. Dette kunne informanten begrunne med at barna hadde vært med på å bestemme innholdet på de forskjellige rommene, og at på dette tidspunktet var det bygging med klosser som var prioritert. Dette var noe som tok mye plass, og de hadde derfor bestemt å bruke hele rommet til dette. På denne måten viser de ansatte at de ser barna, og tar deres lek og interesser på alvor. Barna får mulighet til å medvirke, men samtidig er ikke dette en veldig fleksibel løsning. Hadde de for eksempel hatt andre inventarer tilgjengelig, kunne det foregått flere aktiviteter på dette rommet. Kanskje ikke samtidig, men i så fall den tiden rommet ikke ble brukt til bygging med klosser.

Fleksibel bruk av møbler, material og utstyr

Fleksible rom og løsninger handler også mye om hva utstyr, møbler og annet materialer kan brukes til. Hagen & Sandseter mener at *«inventar som stoler, bord og benker bør kunne brukes til klatring, og kunne flyttes rundt slik at det kan inngå som en del av et naturlig bevegelseslandskap»* (Hagen & Sandseter, 2010, s. 315). I barnehage 3 hadde de fire ulike basene forskjellig møbler og utstyr. På de to minste rommene var det to småbord som var tilpasset barna, mens på de to største rommene var det to store langbord med tripp-trappstoler. Informanten fortalte at: «Dersom det skulle vært småbord inne på de største rommene,

så hadde de forsvunnet. De store tar litt mer plass og vises bedre. På de små rommene hadde et stort bord dominert veldig». Dette sitatet kan tolkes på flere måter. Ut i fra at informanten var redd for at de små bordene skulle «forsvinne» inne på de største rommene, kan det gi et signal om at de ansatte foretrekker bordaktiviteter framfor bevegelseslek som krever litt mer gulvplass. På en annen side sier hun at et stort bord hadde dominert veldig på et lite rom, noe som kan tyde på at hun og personalet faktisk er opptatt av å ha litt plass til andre ting enn bare bord, eller at de bare er opptatt av rommets estetiske uttrykk.

Som vi har sett på tidligere, er ikke stor gulvplass nødvendigvis det som er best når det skal legges til rette for fysisk aktivitet i barnehagen. Møbler og inventar kan også invitere til bevegelseslek, men det er dessverre ikke alle som aksepterer det i barnehagen (Rasmusson, 1996, s. 15). Jeg har selv opplevd at barna utforsker, klatrer, balanserer, hopper og boltrer seg på de fleste av barnehagens møbler, men stadig fått beskjed om at dette er strengt forbudt. Både barnehage 2 og 3 fortalte at barna klatret på de små bordene, men at dette i utgangspunktet ikke var lov. «Noen utfordrer seg selv motorisk. De får jo beskjed om at det ikke er lov å klatre på bordene, men de gir ikke opp så lett» sa informanten i barnehage 3. Er det ikke fantastisk at barna utfordrer seg selv motorisk? Det er som sagt gjennom bevegelse at barna blir kjent med seg selv i forhold til omgivelsene, og det er også slik de får utviklet seg på mange områder (Kibsgaard & Sandseter, 2010, s. 71). Dette viser at det kan være vanskelig å skjønne seg på barnas behov for bevegelse og utforsking av omverdenen, og at de voksne i barnehagen bør legge til rette for at barna faktisk kan få utfordre seg selv motorisk.

I barnehage 2 fikk jeg også et inntrykk av at møbler og utstyr kun kunne brukes til det formålet det i utgangspunktet var tenkt til. Her hadde de to basene hver sin «hule» i veggen med mange puter og madrasser. Disse putene pleide barna å ta med ut av hula og bruke det i leken. Dette var ikke lov, kunne informanten fortelle. I denne hula skulle det være samling eller lesestund, og dersom barna tok ut putene ble det bare mye rot. Hva forteller dette om fleksibilitet? Om barns medvirkning? Om bevegelseslek? Og ikke minst om de voksnes syn på barns lek og fysiske aktivitet? Disse barna prøvde sikkert ut, eksperimenterte og oppdaget nye bevegelser slik som Lundhaug (2010) beskriver det (s.141). De oppdaget også muligheten til å bruke utstyr til andre ting. De fant selv fleksible løsninger.

I barnehage 3 var de opptatt av at barna skulle få utvikle fantasi og få utfolde seg. Jeg syntes derfor det var litt motsigende da informanten fortalte om leker og utstyr som hadde sitt

spesielle bruksområdet, og personalet hadde jobbet med å lære barna å bruke disse på riktig måte. Hvorfor kan ikke barna bruke lekene på sin måte? Er det ikke ut i fra slik lek og utforskning at de utvikler fantasi? De voksne bør oppmuntre barna til å se kreative løsninger og idéer slik at leken utvikler seg (Arnesen m.fl., 2012). At de voksne her bestemmer hva barna skal bruke utstyret til føler jeg bare begrenser barnas fantasi og utfoldelse, mer enn at den utvikles.

Endring av det fysiske miljøet

Åberg & Taghuchi (2006) sier at utforming av rom, er avgjørende både for hva som skal foregå der og hva som ikke skal foregå der (s.34). Dersom løping ikke er ønskelig i et rom, bør en kanskje plassere mer utstyr som kan tilby barna annen form for aktivitet. Flere barnehager har nok opplevd barnegrupper som bare roter og ødelegger, og som aldri lærer seg å bruke rom og utstyr på en «ordentlig» eller riktig måte. Åberg & Taguchi mener dette henger sammen med at det fysiske miljøet bør endres og tilpasses ut i fra barnas interesser (ibid., s.30).

Alle tre informantene fortalte ivrig om hvordan de hadde prøvd å forme rommene ut i fra barnas lek og interesser. Barnehage 1 hadde ikke bare endret på rommene ut i fra nye barnegrupper, men også ut i fra problemer i gruppa og det informanten selv beskrev som dårlig lek. Her kan vi se tilbake på det som Rasmussen (1996) nevner om gode og dårlige leker. Det vil variere hva som tolereres av bevegelsesleker i barnehagene, og det kan være vanskelig å forholde seg til kaos i en barnegruppe (s.15). Min første reaksjon her var at siden barnehagen fokuserte så mye på å være i fysisk aktivitet ute, blir kanskje inneområdet automatisk til for ro og avslapping. Det finnes kanskje lite kunnskap om hvordan en kan skille mellom uro og kaos for å kunne styre leken på en god måte, slik Andersen & Brøndsted (2012) beskriver det.

Barnehage 2 holdt for tiden på med et prosjekt knyttet til temaet «barn og rom». Informanten fortalte at: «Vi tenker mye på hvordan barna kan forme seg selv ut i fra rommet». Her vil jeg igjen nevne det Åberg & Taguchi (2006) sier om at miljøet må endres ut i fra barna og deres interesser. Hvordan kan barna forme seg selv ut i fra rommene dersom de ikke finner noe interessant eller spennende å holde på med her? Det blir da i så fall en lek som ikke springer ut i fra barnas lyst og engasjement, men som barna må føye seg etter og godta. Likevel tror

jeg hensikten med dette prosjekt var å lage rom som barna fant interessante. De jobbet med å lage spennende tema-rom ut i fra det som før var kjedelige rom med lite utstyr og materialer.

Barnehage 3 fortalte også at de var opptatt av å forme det fysiske innemiljøet i forhold til barnas interesser. Samtidig syntes informanten her at det var vanskelig med barns medvirkning med tanke på de aller minste. «Spør du hva de minste vil gjøre, vil de kanskje springe uansett», svarte hun. Jeg er enig i at det kan være vanskelig å la så små barn få medvirke, men dette trenger jo ikke å være bare språk. Arnesen m.fl. (2012) nevner at de voksne må være åpne for at barna kan se andre muligheter enn de voksne, og at de voksne på denne måten lar barna få bidra til å forme aktiviteten (s.25 – 28). Dersom de voksne endrer og tilrettelegger for andre muligheter enn springing, vil nok barna bli nysgjerrig på dette og finne andre spennende måter å bevege seg på.

Konklusjon

I denne oppgaven ønsket jeg å finne ut mer om fysisk aktivitet inne i barnehagen, og hvordan de voksne tilrettelegger og utnytter det de har av plass og utstyr. På forhånd hadde jeg mange antagelser om hvordan ting var, både gjennom praksis og erfaringer generelt. Jeg hadde også mange spørsmål som jeg ønsket å få svar på, og som jeg var nysgjerrig på å finne ut.

Ute i barnehagene fikk jeg mye av de svarene jeg kanskje forventet litt, men også nye ting dukket opp for meg. I nyere tid har det blitt mer vanlig med basebaserte barnehager og siden jeg fikk mulighet til å besøke både base – og avdeling, ble jeg nysgjerrig på om det fysiske innemiljøet i disse to var veldig forskjellig. Det viste seg at forskjellene ikke var så store, og at plassen barna disponert så og si var ganske lik, både i størrelse og form. Alle barnehagene var opptatt av å fremme fysisk aktivitet, men var også veldig bevisste i å bruke mest mulig uteområdene. Jeg fikk inntrykk av at de voksne følte både at plassen var for liten, og at utstyret var for dårlig for å kunne drive fysisk aktivitet inne. Det meste av fysisk aktivitet innendørs foregikk i barnehagens fellesrom, men dette var ikke et rom som var tilgjengelig for barna, og barna hadde derfor ikke så veldig mange muligheter for vilter lek og bevegelseslek. Mye av barnehagens inventar og utstyr ble også sterkt styrt av de voksne, og det var lite rom for fleksible løsninger når det gjaldt klatring på bordene, flytting av gjenstander og bruk av materialet til andre formål enn det som i utgangspunktet var tiltenkt.

Jeg vil ikke påstå at barnehagene hadde lagt godt til rette for lek og bevegelse inne, heller ikke så mye fleksibel bruk av rom og utstyr. Likevel var alle barnehagen opptatt av barnas interesser og prøvde så godt de kunne å forme miljøet ut i fra dette. Hvordan alt fungerte i praksis, er vanskelig å si siden alt dette er basert mest på det jeg har fått fortalt. Men gjør personalet egentlig det de sier at de gjør? For videre arbeid kan det være interessant å observere barna hvordan de faktisk bruker innemiljøet, og hvilke muligheter de har, både for bevegelse og medvirkning. Jeg håper min undersøkelse og mine intervju kanskje har bidratt til refleksjon og ettertanke hos informantene, og at de i framtiden ser at det fysiske innemiljøet kan bli en spennende og utfordrende plass for bevegelse dersom en klarer å tenke kreativt.

Litteraturliste

- Ahlmann, L. (1990) *Vuggestueliv*. København: Forlaget Børn & Unge
- Ahmer, C. (2010) Fra kommunal arealplanlegging til utforming av barnehager som ivaretar mulighetene for et sunt kosthold og fysisk aktivitet. I Wilhelmsen, B.E & Holthe, A. *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Andersen, K. & Brøndsted, B. (2012) *Leg så benene vokser*. Frederikshavn: Dafolo AS
- Arnesen, E.S, Gulbrandsen, K., Gundersen, A.H & Hovden, L. (2010) *Bevegelsesglede i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget AS
- Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Fjørtoft, I. (2010) Fysisk aktivitet i barnehagen. I Wilhelmsen, B.E & Holthe, A. *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Haga, M. (2004) Motorikk og fysisk aktivitet hos barn. I Sigmundsson, H. & Haga, M. (red.) *Motorikk og samfunn*. Oslo: SEBU forlag
- Hagen, L.H & Sandseter, E.B.H. (2010) Bevegelseslek i innemiljø. I Sandseter, E.B.H., Hagen, T.L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Jørgensen, K.A. (2010) Barn og fysisk aktivitet i et samfunnsperspektiv. I Sandseter, E.B.H., Hagen, T.L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kibsgaard, S. & Sandseter, E.B.H. (2010) Bevegelseslek i barnekulturen, tradisjoner og kulturelt mangfold. I Sandseter, E.B.H., Hagen, T.L. & Moser, T. (red.) *Kroppslighet i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kippe, K. (2010) Barns utvikling gjennom fysisk utfoldelse i barnehagen. I Wilhelmsen, B.E & Holthe, A. *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Lillemyr, O.F. (2011) *Lek – opplevelse – læring i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lundhaug, T. (2010) Inkludering i fysisk aktivitet. I Wilhelmsen, B.E & Holthe, A. *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013) *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Moser, T. (2012) Barnehagens innerom som pedagogisk utviklingsprosjekt. I Krogstad, A., Hansen, G.K, Høyland, K. & Moser, T. (red.). *Rom for barnehage*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Osnes, H., Skaug, H.N. & Kaarby, K.M.E. (2010) *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget

Rammeplan for barnehagen (2011) Oslo: Kunnskapsdepartementet

Rasmussen, T.H. (1996) *Orden og kaos*. Forsythia

Thorbergson, E. (2007) *Barnehagens rom*. Oslo: Pedagogisk Forum

Wilhelmsen, B.E & Holthe, A. (2010) *Måltider og fysisk aktivitet i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Åberg, A. & Taguchi, H.L (2006) *Lyttende pedagogikk*. Oslo: Universitetsforlaget